

Politične stvari.

Jezikovna razprava

v avstrijski delegaciji dné 21. novembra 1886.

Pri proračunu za vojno zahteval je bivši uradnik v naučnem ministerstvu baron Dumreicher besedo ter je v obširnem govoru, pretiran v mnogo ozirih pokopal val vsa zdrava pedagoška načela na dobro nemščini, katero je dosledno skrival pod imenom „službenega“ jezika v vojni. — Kazal je, kako že sedaj peša „službeni“ jezik, pa kako vse drugače bo vojna čutila nasledke sisteme zadnjih 7 let počenši z letom 1893. Potem koval je v zvezde posebne vojne kaste častnikov in podčastnikov, sklicaval se, da mora za nemški poduk njihovih otrok skrbeti celó „Deutscher Schulverein“ imenoval naše sedanje šolstvo „Chaos“, konečno je zahteval, naj vojni minister vsaj povsod, kjer so „garnizoni“, skrbi za ljudske šole z vojnim službenim jezikom.

Prvi odgovoril mu je z strokovnjaškega stališča, dvorni svetovalec dr. Czerkavski.

Ta je naglašal pred vsem, da smo sad prejšnje „nemške“ šole že skušali. Vsi razumniki so se prepričali, da je taka šola vse skozi v nasprotju s pedagoškimi načeli. Prvo in splošno izobraževanje je mogoče samo na podlagi onega jezika, kateri je služil kot prvo glasilo mišljenja, in s katerim je oseba tako zraščena, da svoja najizvirnejša čutila in misli samo v tem jeziku izrekati in samo tako razlagati zamore. Vsak drug način je protinaraven, pri vsakem drugem načinu izobraževanja nastane mesto izobraževanja pačenje duha in spako izobraževanja. To smo skusili, to nas je učila skušnja.

Pa taka naprava prizadeva tudi drugo politično škodo. Namesto izobraženja smatrati za samolastno potrebo duha, nastala je izrekoma v nenemških krajih države navada, smatrati jo za prisiljeno — tuje blago, kot neko vrsto službovanja, katero je treba vsakako opraviti, ako se hoče gotovih prednosti v družbi, v državi doseči. O pravi omiki tu ni bilo moč govoriti in ravno tako malo o ljubezni za šolo, o pravi oceni njeni.

V novi dobi, z letom 1848. počenši, prišle so v veljavo druga načela. Vrnili so se nazaj k zdravim pedagoškim načelom in nastalo je prepričanje ter se vtelesilo, da se more omika podajati samo na podlagi narodnega jezika.

S to povrnitvijo na prava tla omike nehala je šola biti ptuja. S tem postala je narodna odgoja mogoča in s tem resnična, prava in splošna odgoja. Pa tudi politično se je razmera spremenila. Odgoja spoznala se je kot potreba in v daljnih posledicah začela se je narodna, javna odgoja smatrati kot pridobitev, katere se je treba okleniti z vso ljubeznijo!

Gospoda moja! ako bi se misli gospoda predgovornika do zadnjih posledic preiskale, moral bi nastati povrat, vse bi se moralo dejati v prejšnji stan, prekucniti bi se moralo sedaj obstoječe, rekel bi celó, ne samo obstoječega, temveč veljavnih postav, s katerimi je zagotovljena narodna odgoja narodov. Povrniti bi se nam bilo v prejšnje stanje. — Nočem govoriti o nevolji, ne o nezadovolnosti, katera bi se s tem pouzročila v vseh krogih ljudstva, izrekoma pri nenemških delih države, ne vem, koliko dobička bi se s tem za države in družbo doseglo. Toliko pa smem trditi: s tem bi se povrnili k onemu napačnemu načelu, katerega so že zdavnej vsi misleči ljudje zavrgli.

Spominjam vas samo na dobo novejšje zgodovine. Bilo je v času, ko so nemško-francoske vojne preplav-

ljale, in takrat se je govorilo o vpeljavi francoskega poduka v nemške šole.

S kakošno grozno nevoljo upiralo se je nemško ljudstvo zoper to in s kakošno nevoljo se še sedaj govori o tedanji mogočosti takega ravnanja. Ali mislite, da imajo drugi narodi drugača čutila, da bi se ne napolnili z enako nevoljo in z istim srdom, ako bi se pri njih hotela napraviti ta poskušnja.

No, gospoda, po misli gospoda predgovornika ima vojna služiti namenom ponemčevanja. Ne vem, če bi se vojna rada dala za sredstvo v to, posebno ker nimamo vojne po poklicu, temveč ljudsko vojno, katera ima svoje korenine v ljudstvu, v narodnosti. In tu da bi z vstopom v vojno vsak njem podobni del nehal biti del svojega naroda, in da bi si bil zavesten, da je del života, ki ima namen, ljudstvo spravljati ob njegovo narodnost. Mislim, da se namen, izrečen po predgovorniku, ne more v soglasje spraviti s pomenom in ne z namenom ljudske vojne.

Gospod predgovornik govoril je o vojaških šolah ter je zahteval, da naj se v različnih garnizonah šole ustanové, katere bi imele služiti kot sodišča germanizma. — Namen, z vojaškimi šolami narode spraviti ob njihovo narodnost in jih ponemčiti, mislim, da sem z omenjanjem nasledkov takega početja zadosti označil.

Opozorjam pa še na drugo okolščino. Ako je imela vpeljava ljudske vojne namen ožjo vez povezati med vojno in prebivalstvom, po kateri se druga kaže kot del družega, pa naj bi se sedaj zopet pripravljala razločitev v dve kasti? Jaz mislim, da bi bilo to v nasprotju z vsemi našimi naredbami in vsemi našimi napravami. Jaz mislim, da bi bilo tako protistavljene vojne in ljudstva nevarno in pa poskušnja našim načelom in pa napredku časa nasprotna (dobro! dobro! na desni) početje onim načelom po vsem protivno.

In — kar zadeva praktično stran, ne mislim, da bi skušnje, ki se v tej zadevi delajo, ravno k takemu prekucu silile. Sklicujem se samo na to, kako težko je bilo prej v oni deželi, katero jaz zastopam v vojno ljudi dobiti, ki so znali brati in pisati in ki bi bili sploh za to sposobni, zavzeti mesta podčastnikov. Mislim, da mi prevzvišeni gospod državni vojni minister ne bo ugovarjal, ako trdim, da se je to sedaj zboljšalo; mislim, da mora v teku časa še boljše postati in da se morajo pomanjkljivosti ali napake, ako so v tem oziru celó glede na znanje nemščine, s časoma odpraviti.

Mislil sem, da je potrebno z naše strani nasproti besedam gospoda predgovornika toliko na kratko ugovoriti in jaz mislim, da se mi veljavno ne bo lahko ugovarjalo ne s stališča zdrave pedagogike in ne s stališča političnih ozirov. (Pohvala na desni.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 5. dec. — Danes pokazala se je vsaj narava, zima, da zahteva za-se v sredi velikanskih in krasnih palač tiste pravice kakor v ljubljanskih predmestjih ali pa najbolj osamljeni vasi Triglavskega gorovja. — Dunaj v zametih se sme danes imenovati, ker od sobote večer do danes večer vsipal se je sneg neprenehoma z neba, ceste in ulice pa so ga bile polne, akoravno je po njih gomolelo ljudi, ki so ga skidavali in vozov, ki so ga odvažali. — Tako vreme je naravno zeló škodovalo sv. Nikolaja trgu. — Politike še Dunaj zmiraj ne more prav spraviti na dnevni red, prej bile so temu na poti na Ogerskem zborujoče delegacije, zadnje dni pa je z njim v konkurenco stopila celó „zlata“ Praga; v tem slučaju pa ne slovanska zlata Praga,

temveč Nemci tam bivajoči. Pratika je namreč tako nanesla, da je eden prvih kolovodjev tamošnje nemške stranke z imenom Schmeykal to jesen dosegel starost 60 let in ta prilika porabila se je za veliko nemško demonstracijo; politično mlademu jubilanu pisali, brzojavili in govorili so toliko, da so s poročili o tej svečanosti polnili skoraj vse prostore svojih listov. Schmeykal je kolovodja Nemcev one vrste na Českem, ki nikdar in za nobeno ceno nočejo miru s Čehi; zato so tudi dunajski mestni očetje, ki večinoma Čeha načeloma pa brez pravega povoda enako srčno — sovrážijo, hoteli kadilnico vzdigniti in pripomoči k slavljenji Dunaju sicer po vsem neznane Schmeykala. — K sreči se je vendar našlo nekaj prostih in miroljubnih mož v mestnem odboru, ki so se temu početju ustavili in tako se vendar gledé te osebe Dunaj ne bo postavil v eno vrsto z onimi hujskači, kateri se ničesar ne bojé toliko, kakor „mirú med narodi“.

Politično obnebe začelo se je novejši čas zopet deloma mračiti. Trdna nada, da zavolj Bolgarske ne nastane večja vojska, začela se zadnji čas zgubljati, borska postala je previdna, povekšanje nemške vojne k temu tudi nekoliko pripomore in celó ministerska kriza na Francoskem se jemlje za dokaz, kako napete so razmere med Francosko in Nemško, in kako malo je treba, da nadani evropejski mir hipoma splava po vodi.

Iz Ljubljane. — Deželni zbor kranjski snide se v letošnjo redno zborovanje pojutranjim dne 9. decembra. Ker ni misliti, da bi deželni zbor v 14 dneh dognal svoja dela, soditi se sme uže danes, da se bo moralo nekoliko dela odložiti še v novo leto. To bo toliko lože mogoče, ker ravno v sedanjem letnem času poslanci lože strpé svoj čas in ker se državni zbor, kolikor sedaj znano, prične še le zadnje dni meseca januarija. Našim poslancem želimo složnega, za blagostanje dežele vspešnega delovanja. — S kranjskim deželnim zborom vred zborujejo s tistim dnevom počenši tudi vsi drugi deželni zbori cislajtanski.

— **Notranjska volitev.** Pri včerajšnji namestitilni volitvi kmetijskih občin notranjskih za državni zbor izvoljen je bil gosp. dr. Ferjančič z 79 glasovi zoper 71, katere je prejel gospod A. Globočnik. Številke same govore in pričajo, da je bila borba huda, da so bila mnenja razcepljena. — Zdaj je bitka minula, volitev dognana in prepričani smo, da razburjenost takoj preneha, ker izvoljen je narodnjak, spreten in zanesljiv narodnjak, drugače ni bilo mogoče, ker sta bila oba kandidata po vsem naša. Prepričani smo tudi, da oba kandidata tudi po volitvi vživata enako zaupanje volilnega okraja. — Razmera glasov o obeh volilnih mestih je bila sledeča: V Postojni odpadlo je na gosp. Globočnika 59, na gosp. dr. Ferjančiča 34 glasov, v Logatcu pa na prvega 12, na drugega 45 glasov.

— **Zima** nastopila je pri nas z vso svojo oblastjo. Vse ravnine pokriva belo-snežna odeja, zrak ohladil se je toliko, da je danes jutro gorkomer kazal 7° C. mraza. V bolj proti severu ležečih deželah medlo je zadnje dni minulega tedna in celo nedeljo neprenehoma. To velja izrekoma o Dunaji, kjer je bil v soboto in nedeljo nenavadno hud zimski dan — vse ulice in ceste polne snega. Tudi železniški vlaki so vsled zametov imeli večinoma po nekoliko ur zakasnenja. — Gospodarje sadjerejce opozarjamo ne pozabiti otresati in zoper zajce zavarovati sadno drevje.

— **Preširnov** svečanost priredi jutri v deželnem gledališči v Ljubljani dramatično društvo skupno s pevskim društvom „Slavec“. — Program, ki obsega prolog, več lepih pevskih in godbinskih toček in pa dve burki, je jako zanimiv in pričakovati je, da se občinstvo svečanosti našega prvega pesnika pravobilno vdeleži.

— **Medveda** ustrelil. Henrik Hofholzer vstrelil je dne 27. novembra na Kočevskem medveda, ki je težak 137 kil.

— **Mestni odbor ljubljanski** zboruje danes zvečer ob 6. uri in obravnava o več poročilih peticijskega odseka, med temi posebno o ukazu o. kr. deželnega predsedništva gledé zdravstvenih naprav, v katerem se pričakuje glavna in živahna razprava, ker je predmet enako pomenljiv za zdravstvene razmere, kakor važen za denarne zadeve ljubljanskega mesta.

— **Matica Slovenska** razpošilja letos izdane knjige, vsak član dobi namreč: „Koča za vasjo“ prvi del zabavne knjižnice, dalje „Letopis“ in pa „Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih“ spisal J. Vrhovec.

Več o vsebini knjig drugo pot.

— **Umrl** je pri ljubljanskih oo. frančiškanih minulo soboto brat Tobija Vernik v starosti 86 let.

— **Prvi občni zbor na novo ustanovljene podružnice c. kr. kmetijske družbe v Logatci** bode v nedeljo 19. t. m. popoldne ob 4. uri v šolskem poslopji v Dolenjem Logatci. Glavni odbor zastopal bode tajnik gosp. Gustav Pirc. Dnevni red je: 1. Volitev. 2. Predlog o ustanovitvi družbene drevesnice. Omenjati nam je veselo vest, da bode logaška podružnica najmnogobrojnjša na Kranjskem, kajti upisalo se je preko 60 udov. Največ zaslug pri tem pa ima gospod nadučitelj V. Ribnikar.

— **Kmetijska potovalna predavanja na Dolenjskem** ima tajnik c. kr. kmetijske družbe gosp. Gustav Pirc v mesecu decembru v sledečih krajih:

Soboto 11. decembra ob 10. uri dopoldne v Toplicah;

nedeljo 12. decembra ob 7. uri zjutraj v Semiču;

ponedeljek 13. decembra ob 10. uri dopoldne v Drašičah;

torek 14. decembra ob 10. uri dopoldne v Radovici;

sredo 15. decembra ob 10. uri dopoldne v Podzemlju.

Predavanje bode povsod v šoli. Gospod Pirc predaval bode o trtni uši, o sredstvih, kako se je Dolenjem ogniti veliki nevarnosti, ki jim preti vsled trtne uši, o važnosti kmetijske šole v Grmu, o kmetijstvu sploh itd. Predavanje namenjeno je le za odrastle kmetovalce.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Soboto popoldne povrnil se je cesarski dvor z Ogerske nazaj na Dunaj in ob 5. uri popoldne bil je družinski obed pri cesarici, katerega so se vdeležili tudi cesar, cesarjevič z nadvojvodicco Štefanijo, princesinja Valerija, cesaričin brat in njegova soproga. — V soboto zbrala se je v oddelku gosposke zbornice kvotinska deputacija avstrijska. Tega pravega sastanka vdeležili so se vsi člani. Deputacija zbrala si je po vabilu ministerskega predsednika grofa Taaffeje predsedstvo, in to: za predsednika grofa Revertera, za namestnika dr. Sturma, za zapisnikarja Lupula. Potem razedlila je vlada statistično gradivo, za začasnega poročevalca izvoljen je bil vitez Javorski, in potem se je po neravno obširnem razgovoru prva seja sklenila. Kedaj se delo nadaljuje, odloči predsednik deputacije. Vsi bistveni razgovori kakor gmotne razprave sploh imajo po sklepu deputacije ostati tajni, dokler se sklepi ne predložé zbornicama.

Strah, katerega je grof Kalnoky izrekel v delegacijah, da bodo zmešnjave na Bolgarskem dolgo trajale,